

Kahramanmaraş Depreminin Roman Gruplarının Üzerine Etkisi Bilgi Notu

22 Şubat 2023

Eşit Gözüken Şeyler Gerçekten Eşit mi?

Hazırlayan: Göktan Yıldırım
Katkı Verenler: Pınar İpek, Fatuş Kaytan

Romani Godi (Roman Hafıza Çalışma Derneği)-Sivil Düşler Derneği işbirliğinde hazırlanmıştır.

6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli, Richter ölçeğine göre 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde iki büyük deprem meydana gelmiştir. Depremi ardından çok sayıda artçı sarsıntı gerçekleşmiştir. Deprem, Türkiye'nin güney bölgesini ve komşusu Suriye'yi de büyük oranda etkilemiştir. Depremi yoğun etki alanındaki iller Domlar ve Abdallar başta olmak üzere Türkiyeli ve Göçmen/Mülteci Roman grupların yoğun olarak yaşadığı illerdir.

İlk aşamada Kahramanmaraş, Adıyaman, Kilis, Osmaniye, Gaziantep, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana ve Hatay illerinin depremden ciddi olarak zarar gördüğü ve yaklaşık olarak 13 buçuk milyon insanın olumsuz şekilde etkilendiği belirtilmiştir. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'nın 16 Şubat 2023 tarihli 32. basın bülteniyle beraber bu illere Elazığ da dâhil edilmiştir.

AFAD tarafından 19 Şubat 2023 tarihinde yapılan açıklamaya göre **41.020** kişi hayatını kaybetmiş, on binlerce insan yaralanmış ve binlerce bina yıkılmış, orta veya ağır hasar görerek kullanılamaz hale gelmiştir.

Depremi yarattığı yıkımla birlikte on binlerce insan evsiz kaldı; aynı zamanda ana deprem sonrası yaşanan artçı depremlerden dolayı insanlar evlerine girememekteler. Deprem sonrası birçok insanın temel ihtiyaçlarının giderilmesi için gıda ürünlerine, hijyen malzemelerine ve güvenli barınma alanlarına erişim gibi temel ihtiyaçlar oluşmuştur.

Depremi özellikle ilk günlerinde, dondurucu soğukta birçok insan arabalarında, sokaklarda veya kısıtlı imkânlarla yaptıkları derme çatma çadırlarda kalmıştır. Anca depremin ilerleyen günlerinde çadır ve konteyner yerleşimler oluşturulmaya başlanmıştır. Aynı zamanda deprem bölgesinde, komşu illerde ve büyükşehirlerde okullar, ibadethaneler, spor salonları, kültür merkezleri ve sivil toplum örgütlerinin merkezleri gibi yerler kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler tarafından geçici barınma alanı haline getirilmiştir. Fakat oluşturulan barınma imkânlarının yeterli seviyede olmaması sebebiyle birçok insan sokakta yaşamaya veya derme çatma muşamba vb. malzemelerle yapılan çadırlarda ve arabalarda yaşamak zorunda kalmaya devam etmektedir.

İnsani yardımların dağıtımını ve deprem bölgesindeki faaliyetlerin koordinasyonu AFAD tarafından yürütülmektedir. AFAD ve kamu kurumları tarafından yürütülen çalışmalarda koordinasyon krizi ve eksiklikler yaşandığı medyaya yansımaktadır.

Depremden etkilenen bölgelere ve bütün depremzedelere yeteri kadar temel hizmet erişmemesi gibi eksikliklerle ilgili sivil toplum örgütleri, gönüllüler, yerel yönetimler ve siyasi partilerin de inisiyatif olarak temel ihtiyaçların giderilmesine yönelik çalışma yürüttüğü görülmektedir; ancak insan hakları örgütlerine ve sivil toplum kuruluşlara fazlasıyla ihtiyaç duyulan bir süreçte kamu kurumlarının iletişime kapalı bir yaklaşımı olduğu farklı mecralarda dile getirilmektedir.

Özellikle depremin dördüncü gününden itibaren bölgede barınma alanı ihtiyacı, güvenlik problemi, iletişim altyapısının yeteri kadar sağlanmaması ve artçı depremlerin devam etmesi nedeniyle insanlar yakın şehirlere giderek göç oranında artışa neden olmuştur. Depremle beraber Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, afet bölgesinden toplam 237.000 kişinin tahliye edildiğini bildirmiştir. Bu rakamların dışında hem sivil inisiyatifler aracılığıyla hem de depremzedelerin kendi imkânlarıyla ciddi oranda göç yaşanmıştır.

Depremin etkileri, ilk günlerde bölgede yaşayan tüm grupların eşit etkilendiğine yönelik görünüm olsa da ilerleyen günlerde depremin etkilerinin göçmenleri, azınlıkları (Roman gruplar vb.), kadınları, LGBTİ+'ları, çocukları ve engellileri vb. gibi grupları daha derinden etkilediği görünür hale gelmiştir.

Sahadan gelen aktarımlara bakıldığında zaman yaşanan yıkıcı deprem beraber bazı temel ihtiyaçların ve öncelikli ihtiyaçların daha belirgin hale geldiği göstermiştir:

Yıkılan binalarda arama-kurtarma çalışmaları,	Menstrüel ürünlere erişim,
Hasar tespiti çalışmaları,	Su, Sanitasyon ve Hijyen (WASH) imkânları,
Güvenli barınma imkânlarına erişim,	Enerji(Elektrik vb.) kaynaklarına erişim,
Gıda malzemeleri ve sıcak yemeğe erişim,	Güvenlik ve emniyetin sağlanması,
Isınma malzemelerine erişim,	Güvenli alanlara tahliyeler için ulaşım imkânları,
Hijyen malzemeleri erişim,	Telefon, internet vb. iletişim imkânları,

Bir açıdan olağanüstü koşullar olarak tanımlanabilecek süreçler, ayrımcılık risklerinin de arttığı süreçlerdir. Kaynakların daha kısıtlı hale geldiği süreçlerde kaynaklara erişimde eşitsizliklerin yaşanması veya bazı kimliklerin kriminalize edilerek yaşanan sorunların suçlusu olarak gösterilmesi, süreçte bazı grupların özgün ihtiyaçlarının görmezden gelinmesi yaşanan durumlardır.

Deprem öncesinde de damgalanmalara ve ayrımcılığa sıklıkla maruz kalabilen ve yoksullukla mücadele eden Abdal ve Dom Roman gruplar; deprem sonrası oluşan veya deprem öncesi de var olan temel ihtiyaçlara erişimde birçok engellerle ve sorunlarla karşılaşmaktadır.

Deprem sonrası süreçte Roman gruplar;

Roman gruplara yönelik yerleşik önyargılar, hurafeler

Antigipsysim temelli yaklaşımlar ve ayrımcı fiiller

Bazı kamu kurumlarında Romanlara yönelik ayrımcı tutum ve davranışların yaşanması

Okuma-yazma oranının diğer gruplara oranla daha düşük olması

Teknolojik araçların kullanım becerisini düşük olması

Bazı Roman mahallelerinin şehirler içerisindeki konumları (Merkezde olmamaları)

Devletin sorumluluklarından ve temel insan haklarından daha az haberdar olmaları

Romani Godi

Deprem öncesi dönemde de yoksulluğun yaygın olması sebebiyle herhangi bir birikime sahip olmamaları

Göçmen/Suriyeli Romanların dil bariyeri ile karşılaşması,

gibi nedenler deprem sonrası süreçte Romanların yaşadığı eşitsizlikleri derinleştirmesine neden olmuştur.

Güvende hissetme yaşamsal bir ihtiyaç; peki ayrımcılık neyin nesisi?

Başta depremzedeler olmak üzere geniş bir kesimi derinden etkileyen bir süreç yaşanmaktadır. Yaşanan süreç, derin psikolojik yıkımlar ortaya çıkardığı gibi insanların her yönüyle belirsizlik ve güvensizlik haline hapsolmasına neden olmuştur. Güvende hissetmek, yaşamsal bir ihtiyaç ve insanların yaşamlarını insani bir şekilde sürdürebilmesi için en gerekli duygulardan biridir. Bu hissin eksikliği, insanların ilerleyen süreçteki eylemlerini şekillendirirken beraberinde kaygı, stres gibi hayatlarını derinden etkileyecek psikolojik etkileri de beraberinde getirmektedir.

Bazı suç iddialarının göçmenlerle, mültecilerle veya Roman gruplarla ilişkilendirilmesi kamuoyunda yansıyan işkence ve linç girişimi gibi vakalar birleştirilmesi göçmenlerin, mültecilerin ve Roman gruplarına süreçte daha yoğun güvensizlik hali yaşamalarına neden olmuştur.

Yine sonrası süreçte Roman gruplara yönelen ayrımcılık ve nefret söylemi vakalarının arttığı görülmektedir.

Romani Godi olarak bölgeden iletişime geçtiğimiz veya bize ulaşan deprem bölgesindeki danışanlar, deprem sonrası ikinci günden itibaren ayrımcılığı ve eşitsizliği daha fazla hissettiklerini aktarıırken sosyal medya platformlarına da bakıldığı zaman depremin üçüncü ve onuncu günleri arasında nefret söylemlerinde artış yaşandığı görülmüştür.

Danışanların birçoğu yaşadıkları ayrımcı muamelelere karşı hak arama sürecinden çekindiklerini veya yaşadıkları ayrımcılık vakalarına tepki gösteremediklerini; çünkü yardımlardan ve desteklerden faydalanamamaktan çekindiklerini belirtmişlerdir.

Yerel sivil toplum örgütlerinin ve deprem bölgesindeki aktivistlerin gözlemlerini, Romani Godi olarak ulaştığımız veya bize ulaşan danışanların aktarımlarını sosyal medya platformlarında ve dijital medyaya dönük yaptığımız izleme çalışmalarını bir arada yorumladığımız zaman deprem sonrası süreçte Roman grupların yaşadığı süreçte şu anlar görünür olmuştur:

Depremi ilk haftası; bazı yerleşim yerlerinde ortak oluşturulan çadır kentlere;
Romanlar grupların ayrımcılığa uğrama çekincesiyle gitmeye çekinme eğilimi gösterdiği

Deprem sonrası süreçte sesini duyurma noktasında sosyal medya platformlarının özellikle de 'Twitter'in işlevsel bir görev gördüğü ama Romanların erişiminin kısıtlı olması sebebiyle seslerini geniş kitlelere duyuramadığı

Depremden sonra depremzedelere sağlanan insani yardımlar ve desteklerden Romanların haberdar olabileceği kanalların kısıtlı kalması (Dijital araçları kullanımdaki kısıtlılıklar)

Farklı gruplara göre yoksulluğun daha yüksek oranda olduğu bilenen Romanların nakdi birikimlerinin yeterli olmaması sebebiyle deprem bölgesinde başka şehirlere veya depremden daha az etkilenen bölgelere kendilerini ve hasar almayan eşyalarını tahliye etmekte zorlanmaları

Bu durum yaşayan doğal afetten Romanların daha uzun zamanlar diliminde etkilenmesine neden olma riski doğurması

Ayrımcılık ve nefret söylemine ilişkin yaptığımız görüşmelerde;

Ankara, Adıyaman, Urfa, Mersin, Antalya ve Muğla illerinde geçici barınma imkânlarına, insani yardımlara erişimde ve kamu kurumlarında depremzede Romanlara yönelik ayrımcılık ve nefret söylemi iddiaları tarafımıza iletildi.¹

Roman kadınlar, Roman LGBTİ+’lar, Roman engelliler ve Roman çocuklar tamamen görünmez hale geldiği aktarıldı.

Birçok geçici barınma alanında Roman çocukları hedef alan **‘Roman çocukların uyumsuz olduğu, başka insanları rahatsız ettiği’** gibi nefret söylemlerinin sık yaşandığı aktarıldı.

Yağma ve hırsızlık gibi vb. suçlar Romanlar kimliğiyle bağdaştırılmasının hem depremzede Romanlara hem de farklı bölgelerde Romanlara karşı nefret saldırısı risklerini ve güvenlik kaygılarını artırdığı görüşmelerde belirtilmiştir.

Biz neler yapmaya çalışıyoruz?

Deprem bölgesindeki Roman sivil toplum örgütleriyle ve insan hakları örgütleriyle, aktivistlerle, kamu kurumlarıyla, barolarla iletişim kanalları kurarak deprem bölgesinde ve göçün yaşandığı illerdeki ihtiyaç analizlerini gerçekleştirmeye ve göç hareketlerine dönük takip çalışmalarını başlattık.

Sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör temsilcileri ve gönüllerle işbirlikleri kurarak oluşan ihtiyaçlar için yönlendirme çalışmalarını gerçekleştirmeye başladık.

Danışma hattı ve yerel sivil toplum örgütlerinin yönlendirmeleri üzerinden;

•Türkiyeli ve Suriyeli Dom, Abdal, Rom depremzedelerden 56 üzeri kişi ile ihtiyaçları için iletişim kurduk. Bu ihtiyaçların karşılanması için farklı sivil toplum örgütleriyle ve aktivistlerle iletişim kurduk. İletişim kurduğumuz kişilerden üçü haricinde geri kalan tüm görüşmeler, görüşme yapılan kişiden daha fazla kişi için yapılan görüşmelerdir. (Bazen 5-8 kişi ailesiyle beraber ulaşım ihtiyacı bazen de 100 hanelik grubun ihtiyaçlarına dönüktü.)

•Depremden etkilenen illerde bulunan veya deprem sonrası göçlerin yaşandığı (Ankara, Antalya, Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Muğla, Şanlıurfa, Malatya, Trabzon) illerde bulunan depremzedelerle iletişim kurduk.

•Kamu kurumlarıyla, sivil toplum örgütleriyle, özel kurumlarla ve gönüllülerle işbirliği yapılarak:

- Deprem bölgelerinde başka illere tahliyeler için ulaşım araçlarına erişim,
- İnsan yardımlara, nakdi ve aynı desteklere erişim,
- Ayrımcılık ve nefret söylemi vakaları hakkında hukuki süreçler,

hakkında yönlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yapıldı.

¹ Tarafımıza ulaşan iddiaların teyit edilmesine dönük çalışmalar yürütülmektedir; teyit edilen iddialar hakkında hukuki süreç yürütülmesine dönük adımlar atılacak; teyit edilmeyen iddialar oluşturulan nihai deprem süreci hakkındaki raporda çıkarılacaktır.